

Cărți Românești vechi tipărite la Iași aflăte în colecția județului Gorj

. EVA ISAC

Gorjul este un județ cu un patrimoniu bogat și variat, răspândit pe întreg teritoriul său : biserici, schituri, case memoriale, monumente de arhitectură și terminând cu ansamblul sculptural al lui Brâncuși de la Târgu-Jiu.

Cele trei mănăstiri : Tismana, Polovragi și Lainici, focare de cultură din cele mai vechi timpuri, au păstrat și transmis de-a lungul veacurilor, odată cu credința în Dumnezeu și multe valori bibliofile, icoane, veșminte și odoare bisericești, care acum pot încânta ochiul care le privește și îmbogăți sufletul celor care pășesc pragul acestor lăcașuri.

Fondul de carte veche din patrimoniul județului Gorj cuprinde valori bibliofile din tipografiile vremii : Târgoviște, Brașov, Râmnic, București, Neamț, Iași, Sibiu, Blaj, Buda.

În lucrarea de față ne vom referi la cartea tipărită la Iași existentă în colecțiile constituite din depozitele de la Polovragi, Tismana, Lainici, Muzeul județean, Biblioteca județeană, Filiala Arhivelor statului. Spre deosebire de tipăriturile de Râmnic, Buda, Blaj, Neamț cele de Iași sunt mai slab reprezentate fiind în număr de numai 68 exemplare identificate, începând cu un Liturghier de la 1759 și un

Ceaslov de la 1792 și terminând cu „Uricarul cuprinzător de hrisoave, tratate și alte acte privitoare la Moldo-Vlahia“, de Teodoru Codrescu, Iași, 1862. Titlurile existente și identificate în patrimoniul nostru sunt : Liturghier (1759) — 1, Ceaslov (1792) — 1, Ceaslov (1797) — 1, Înfruntarea jidovilor (1803) — 1, Tâlcuirea celor 4 evanghelii (1805) — 1, Apostol (1806) — 16, I. Damaschin „Descoperire a pravoslavniciei credințe (1806) — 2. Tâlcuirea celor 7 taine ale bisericii (1807) — 1, Tipicon (1816) — 1, Ceaslov (1817) — 1, Adoleshia filoteos (1819) — 2, Florian, Istoria lui Numa Pompiliu (1820) — 1, Funic sau Frânghie întreită (1813) — 1, Învățătură Dogmaticască (1831) — 1, Apostol (1835) — 16 Psaltire (1835) — 1, Didahii (1837) — 1, D. Cantemir. Hronicul româno-moldo-vlahilor (1836) — 1. Liturghier (1845) — 1, Uricarul cuprinzător de hrisoave, tratate și alte acte privitoare la Moldo-Vlahia (1862) — 1.

O explicație a existenței unu inumăr mai mic de cărți tipărite la Iași, în această parte a țării, este distanța mare și contactele mai rare cu Moldova decât cu Transilvania, iar pe de altă parte, faptul că în apropiere era deja o tipografie la Râmnic, de unde se difuzau spre biserici tipăriturile necesare cultului și probabil la un preț convenabil.

Observăm din însemnările descifrate că unele din aceste cărți au fost proprietatea preoților care au fost donate de ei sau urmașii lor, bisericilor pentru veșnica pomenire.

„Acest sfânt și dumnezeiesc Ceaslov iaste a lui popa Ion Viersanu. sât popa Constantin Iovănescu“.

Altă dată cartea era cumpărată de obștea satului de la preoți și donată bisericii. „Această sfântă care ce să cheamă Antologhion, l-am cumpărat noi aceștia de la popa Stanciu ce îl are de la tătâne-său în bani gata taleri 9 și am dat-o bisericii ce prăznuiește hramul Sf. Nicolae din Stejaru, pentru vecinică pomenire. la leat 1809“.

Pe filele cărții „Tâlcuire la cele 4 evanghelii“ citim : „Pe această sfântă carte au dat postelnicul Dinu taleri 13 Nicolii Ferariu și au luat-o de la sfânta biserică, 1818, decembrie 20, popa Nicolae și popa Iacov“ și puțin mai jos „Taleri opt s-au răspuns de mine, 1821, aprilie 7, Grigore medelnicer“, iar în continuare avem o altă însemnare din care vedem cum erau jefuite bisericile de bunurile ce le dețineau nu numai de turci, dar și de localnici, fețe biseri-

cești : „ Această sfântă carte dezrobindu-să de mine de la turci cu taleri șasă și dându-i popii Pătru Scorțanu din orașul Târgu-Jiu, după rugăciunea te au făcut ca să slujească pe răposatul vel-logofăt Constantin Broșteanu unde acolo pe lângă alții fiind și dumnealui medelnicer Grigore Bălțeanu. numitul preot făcându-să vânzător de sfânta evanghelie cu viclesug, adecă să ia acei taleri opt de mai sus de la medelnicer și să-i rămână câștig, și-au isprăvit cugetul. După care prinzând eu veste de a sa vicleană vânzare lucrului strein, prin dojana ce i-am făcut, i-am luat sfânta evanghelie din mână și o dau iar la biserica de unde au fost spre pomenirea mea și a părinților mei. Ci pentru ca să se știe că de mine au dezrobit și iscălitura dumnealui medelnicer rămâne neclară. Din acea pricină într-această foaie am scris la 1821, iulie 20. Șarban condicaru“.

Pe un Apostol de la 1835 citim următoarele : „Acestu sfântu Apostol este adusu de lată-meu, preotul Ior Borduncu la anul 1846, agostu în 14 când s-au târnosātu sfânta biserică ca patronagiul Maicii Domnului și a fost dată pentru veșnică pomenire a neamului nostru și am scrisu pentru ca să se știe minte, la leat 1870“.

O altă categorie de cărți au fost dăruite de mănăstirea Tismana care a înzestrat mai multe biserici din Gorj, printre care și cărți din tipografia ieșeană.

„Această carte ce să cheamă Antologhion este a bisericii comunei Ceauru, cu hramul Sfinților Voievozi, dăruită de Mănăstirea Tismana. Și am scris eu cu mână de tărănă și cu pană de găină, mâna de tărănă va putrezi, iar slova în veci va trăi. Dumitru Pârvulescu, cântărețul acestei biserici, anul 1859, luna lui aprilie.

Totu într-acestu anu, aprilie 20, în marea și luminata zi a Paștiloru au căzut brumă încātu mergeam la sfânta biserică pârăia“.

„Descoperirea pravloslavnicii credințe“ a fost cumpărată de un preot care a ajuns în capitală : „Această sfântă și dumnezeiască carte ce să cheamă Învățăturile lui Ioan Damaschin a mcumpărat cu prețul de 3 și 1/2 franci, fiind în

capitala României când am fost pentru hirotonisît preot și am scris pentru tinere de minte, 1878, august 22. Grigore Popescu”.

Mult au călătorit și prin multe au trecut unele cărți până și-au găsit locul în vreo biserică. Astfel, un „Liturghier“ din 1759 a fost adus de un preot din Transilvania refugiat în Oltenia o dată cu revoluția de la 1848: „La anul 1848 și 1849 răzmeeriță groaznică au fost în Ardeal cu ungurii și turcii.

Preoți și oameni învățați și vrednici s-au omorât. Ajungând la satul nostru la 23 martie 1849 am fugit mai jos iscălitul prin Banat și ertcând pe la Orșova în Țara Românească am venit pentru apropierea de casă către granița Vulcanului și ieșind din orașul Târgu-Jiului, 15 zile după aceea îndrumându-mă domnii subocârmuitorii Ion Simionescu la protopopul locului, Constantin, m-au trimis la 21 maiu a.c. la satul Stănești ajutor la slujbă popii Dumitrașcu și am slujit în toate zilele utrenia și biserica, cetindu-mă de la minei luna lui mai de la 21 până la sfârșit, lunile iunie, iulie și august până la 16 iulie. Având hrana într-aceea vreme din masa sus numiților Domni subocârmuitorii. Și am scris în august 16 zile, anul 1849 pe acest Liturghier adus de mine Ioan Buzugarnidin, preot din satul Maceu, varmeghia Hunedoarei din Ardeal, fugit de răzmeerița ungarilor“.

În drumul lor, multe au pierdut legătura, dar de ele s-au îngrijit cei în mâna cărora au ajuns și au plătit legarea lor.

„Acest sfânt și dumnezeiesc Apostol este cumpărat de Florea Drăgan din Târgu-Cărbunești cu taleri 35, dezlegat de noi și l-am dat de l-au legat popa Pătru ot Peșteana și i-am dat pentru legătură taleri 3 care s-au făcut peste toate taleri 35, adecă treizeci și cinci și am poftit noi citorii sfintei biserici a noastre, dară cu aceost apöstol să fie ctitori“.

Majoritatea acestor valori bibliofile au fost transmise posterității cu legătura lor originală, din piele ornamentată pe lemn și într-o stare de conservare acceptabilă.

Unele au fost valorificate prin expoziția de bază a Muzeului județean cum sunt „Istoria lui Numa Pompilie“, „Hronicul româno-moldo-vlahilor“, „Uricarul de Teodoru Codrescu“, precum și în muzeele deschise în incinta celor trei mănăstiri Tismana, Polovragi și Lainici.

[Faint, mostly illegible handwritten text in a cursive script, possibly a historical document or manuscript.]